

Ποιοί κατέστρεψαν τους Αρχαίους Ναούς;

του Πρωτοπρεσβυτέρου Κυριακού Τσουρού
Γραμματέως της Σ. Ε. επί των αιρέσεων

Πολλά από τα «νεοεθνικά» ρεύματα, που δραστηριοποιούνται και στην Ελλάδα, ισχυρίζονται συχνά, ότι οι χριστιανοί κατέστρεψαν τους ναούς, τα ιερά και τα αγάλματα της αρχαίας ελληνικής θρησκείας, καταστρέφοντας, έτσι, έργα τέχνης και μνημεία πολιτισμού. Για να στηρίξουν αυτό τον ισχυρισμό τους, **επιστρατεύουν μεμονωμένα περιστατικά και προβάλλουν περιπτώσεις ακραίας συμπεριφοράς ως την επίσημη γραμμή της Χριστιανικής Εκκλησίας κατά της αρχαίας θρησκείας.**

«Η Ορθοδοξία κατέστρεψε τους ναούς μας», λένε¹. Σε ερώτηση: «Τι πρόσφερε η Ορθοδοξία στους Έλληνες;», δίδεται η απάντηση: «Την καταστροφή όλων των ναών, των έργων τέχνης και των βιβλιοθηκών»². Οι χριστιανοί «έκαψαν όσα βιβλία δεν τους βόλευαν, βεβήλωσαν τα ελληνικά ιερά, κομμάτιασαν τα αγάλματα, γκρέμισαν τους ελληνικούς ναούς, καταλήστεψαν τον εθνικό πληθυσμό»³. Σε συκοφαντικό άρθρο κατά του Χριστιανισμού, υποστηρίζεται για τους χριστιανούς, ότι «Η πρώτη τους κίνηση ήταν να καταστρέφουν τους ναούς και τα αγάλματα των Ελλήνων στερώντας έτσι τον κόσμο από ανεπανάληπτα δημιουργήματα της αρχαίας τέχνης, για να μη μείνει ίχνος από τη "βδελυρή

θρησκεία των ειδώλων"»⁴. Υπήρχε, λένε, ένα κατευθυντήριο «σχέδιο», το οποίο κατηύθυνε τις «χριστιανικές μάζες» ώστε να καταστρέψουν ό,τι ελληνικό. «Δεν πρέπει ποτέ να ξεχνάμε εμείς οι Έλληνες», γράφουν, «ότι τα ακρωτηριασμένα αγάλματα που θαυμάζουμε σήμερα στα μουσεία, οι ερειπωμένοι ναοί μπροστά στους οποίους εκστασιάζονται οι καλλιτεχνικές φύσεις και οι αρχαιόφιλοι... δεν είναι παρά τα φτωχικά λείψανα τρομερού μακελλείου που σπάραξε την ελληνική χώρα (και όχι μόνο αυτή) από τον 4ο ως τον 6ο τουλάχιστο αιώνα της χρονολογίας μας»⁵.

Συχνά, για να ενοχοποιήσουν το Βυζάντιο, επικαλούνται τις **επιδρομές του Αλάρικου** κατά της Ελλάδος το 396 μ.Χ. και τις καταστροφές που προξένησε στους αρχαίους ναούς⁶. Όμως, ένα τέτοιο «επιχείρημα» αποδεικνύεται έωλο, **«δείγμα της πιο χονδροειδούς προπαγάνδας ή άγνοιας»** εκ μέρους των «νεοεθνικών». Και τούτο διότι, αποκρύπτουν ότι ο **Αλάρικος δεν ήταν Βυζαντινός αλλά Γότθος**, όπως και οι **μοναχοί που τον συνόδευαν στις καταστροφές ήταν αιρετικοί αρειανοί, τους οποίους ο ίδιος ο Θεοδόσιος είχε καταδιώξει ένα χρόνο πριν**⁷.

Βεβαίως, κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί ότι υπήρξαν, κατά την πορεία της επικράτησης του Χριστιανισμού, και περιπτώσεις ανεξέλεγκτης εκδικητικής συμπεριφοράς των επί αιώνες καταδιωκομένων Χριστιανών κατά των θρησκευτικών συμβόλων των πρώην διωκτών τους. Ή, ακόμη, και αυστηρές αυτοκρατορικές αποφάσεις εναντίον εκπροσώπων της αρχαίας ειδωλολατρικής θρησκείας ή νόμοι που επέβαλλαν το κλείσιμο των ειδωλολατρικών ναών. Ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος ο Β' υπέγραψε και νόμο με εντολή καταστροφής ναών και ιερών της αρχαίας θρησκείας. Όμως, όλα αυτά, δεν ήταν ούτε μια γενικευμένη τακτική έναντι των αρχαίων ναών, **ούτε πολύ περισσότερο η στάση της Εκκλησίας.**

Ο Χριστιανισμός αρχίζει να επικρατεί στα χρόνια του Μ. Κωνσταντίνου. Το ερώτημα, λοιπόν, που τίθεται είναι: από τότε και στο εξής καταστράφηκαν οι αρχαίοι ναοί ή μήπως πολλοί απ' αυτούς ήταν ήδη κατεστραμένοι ή εγκαταλελειμμένοι; Γιατί, για να μιλήσει κανείς για καταστροφές αρχαίων ναών από τους χριστιανούς προ του Μ. Κωνσταντίνου **είναι εξ ολοκλήρου παράλογο.**

Σ' αυτό το ερώτημα έχουν απαντήσει ειδικοί και εγκρατείς των ιστορικών πραγμάτων επιστήμονες. Εμείς εδώ θα περιοριστούμε να

επιστρατεύσουμε κείμενα που προέρχονται από τους ίδιους τους οπαδούς και εκπροσώπους του σύγχρονου πολυθεϊσμού, μέσα από τα οποία αποδεικνύεται περίτρανα, ότι πολλοί ναοί και Ιερά της αρχαίας ελληνικής θρησκείας είχαν υποστεί ολοκληρωτικές καταστροφές και βανδαλισμούς αιώνες πριν την εμφάνιση του Χριστιανισμού.

Και πρωτίστως, θα επικαλεσθούμε κείμενα επιφανούς εκπροσώπου του **«Υπάτου Συμβουλίου των Ελλήνων Εθνικών»**, ο οποίος καίτοι τάσσεται μ' εκείνους που ισχυρίζονται, ότι οι χριστιανοί κατέστρεψαν τα αρχαία μνημεία, εν τούτοις, ομολογεί, καταγράφοντας Ιστορικά γεγονότα, ποια ήταν πράγματι η κατάσταση των αρχαίων ελληνικών Ιερών μερικούς αιώνες πριν ο Χριστιανισμός εδραιωθεί, ως η επικρατούσα θρησκεία. Και βεβαίως, η γνώμη του είναι ιδιαιτέρως βαρύνουσα, γι' αυτό θα μεταφέρουμε εδώ αυτούσια τα δικά του κείμενα.

Ο συγγραφέας, λοιπόν, στο τρίτομο έργο του **«Υπέρ της των Ελλήνων νόσου»**, τόμ. Γ', «Η συρρίκνωση της αρχαίας ψυχής», (ο τρίτος τόμος του βιβλίου φέρει τόν υπότιτλο «Ες έδαφος φέρειν»), μας πληροφορεί ότι ήδη από τον 3ο π. Χ. αιώνα αρχίζει η καταστροφή ελληνικών πόλεων και ιερών από επιδρομείς. Επικαλούμενος τον Κυρ. Σιμόπουλο, γράφει ότι **πρώτοι οι Αιτωλοί, τον 3ο π.Χ. αιώνα, «απογύμνωσαν ή κατέστρεψαν τα ιερά και τους τόπους λατρείας που αποτελούσαν τον κυριότερο συνδετικό ιστό, τον θρησκευτικό δεσμό μεταξύ των κρατουπόλεων... Το 219 π. Χ. ο στρατηγός της αιτωλικής Συμπολιτείας Σκόπας, κυριεύει το Δίον την ιερή πόλη των Μακεδόνων και καταστρέφει τα πάντα. Γκρεμίζει όλα τα κτίσματα, πυρπολεί και τους χώρους λατρείας. Τα ίδια και στο ιερό της Δωδώνης από τον στρατηγό των Αιτωλών Δωρίμαχο. Καταπάτησε κάθε ιερό και όσιο γράφει ο Πολύβιος»**8.

Στην συνέχεια, ο Φίλιππος με τους Μακεδόνες του, σε αντίποινα, «πυρπόλησαν και κατεδάφισαν τα ιερά και **ανέτρεψαν η κατέστρεψαν 2.000 ανδριάντες**». Και δεν περιορίστηκαν μόνο στην Αιτωλία, αλλά προχώρησαν και στην Αττική, το 200 π. Χ., όπως εξιστορεί ο Λίβιος, όπου **«Κατέστρεψαν και τα μνημεία και ανέσκαψαν τους τάφους διασκορπίζοντας τα οστά των νεκρών»**9.

Ακολουθούν οι επιδρομές των Ρωμαίων, που κράτησαν δύο ολόκληρους αιώνες και έφεραν πράγματι «ες έδαφος» πόλεις, ναούς, ιερά

και αγάλματα σε ολόκληρη την Ελλάδα. Το 194 π. Χ., ο Τίτος Φλαμίνιος, μετά την νίκη του κατά του Φιλίππου, **«στέλνει караβιές ολόκληρες από κλεμμένα μαρμάρια και χάλκινα αγάλματα για να κοσμήσουν το θρίαμβο του στη Ρώμη»**¹⁰.

Το 189 π.Χ., «ο Μάρκος Φούλβιος Νοβιλίορ λεηλατεί σύμφωνα με την καταγραφή του Πολύβιου την Αμβρακία συμπεριλαμβανομένων και των Ιερών της και στέλνει σα λάφυρα στη Ρώμη, αγάλματα, επιγραφές και θησαυρούς»¹¹. **Το 181 π.Χ., «η Σύγκλητος είχε ρίξει στην πυρά τα έργα των Πυθαγορείων»**¹².

Το 87 π.α.χ.χ.¹³, «ο άξεστος Σύλλας, καταστρέφει την Αθήνα που είχε συμπαραταχθεί με τον Μιθριδάτη, και αμέτρητα αγάλματα, πίνακες ζωγραφικής και θησαυροί, γίνονται αντικείμενα λεηλασίας και μεταφέρονται στη Ρώμη, συμπεριλαμβανομένης της ονομαστής βιβλιοθήκης του Απελλικώνος και του περίφημου πίνακα του Ζεύξιδος... Ο ίδιος άρπαγας στρατοκράτης ήταν επίσης αυτός που άρπαξε το χρυσελεφάντινο άγαλμα της Αθηνάς του Αλαλκομένειου ιερού της Βοιωτίας, έβαλε χέρι στα ιερά της Επιδαύρου... της Ολυμπίας και των Δελφών»¹⁴.

Το 55 π.α.χ.χ., «ο φοβερός Βέρρης... λεηλάτησε τα καλλιτεχνήματα και τους θησαυρούς όλης της νότιας Ελλάδας, έκλεψε το χρυσό από τον Ναό της Αθηνάς στην Αθήνα... άρπαξε από την Τένεδο το λατρευτικό άγαλμα του τοπικού ημίθεου Τέννητος, καταλήστεψε τον πανάρχαιο Ναό της Ήρας στη Σάμο, το Ναό της Αρτέμιδος στην Πέργαμο, λεηλάτησε όλα τα μνημεία της Ασπένδου στην Παμφυλία»¹⁵.

«Ο Αύγουστος... κλέβει από την Τεγέα και μεταφέρει στη Ρώμη το περίφημο άγαλμα της Αλέας Αθηνάς... Ο Καλιγούλας διάλεγε ελληνικές προτομές και πρόσταζε να τις αποκεφαλίζουν και να προσθέσουν σε αυτές το δικό του κεφάλι... Ο Νέρωνας, κλέφτης επίσης πεντακοσίων χάλκινων γλυπτών από τους Δελφούς...»¹⁶.

Συμπερασματικά, ο εν λόγω συγγραφέας μας πληροφορεί ότι οι Ρωμαίοι «μέσα σε λιγώτερο από δύο αιώνες τη μετέτρεψαν (την Ελλάδα) σε ερειπωμένη επαρχία τους, σε μια χώρα όπου "οι λίθοι μόνον" θύμιζαν "τη σεμνότητα και το μέγεθος της Ελλάδος" (Δίων Χρυσόστομος)». Και καταλήγει: «ο Πausανίας (σσ. 2ος μ. Χ. αι.) ουσιαστικά θα δει και θα περιγράψει μια χώρα ερειπωμένη και ολιγάνθρωπη, της οποίας αρκετές

πόλεις είναι ήδη έρημες, τα δε ιερά είναι **κατά πλειοψηφία χορταριασμένα και με γκρεμισμένες τις στέγες...** Ο Ρωμαίος ποιητής Γιουβενάλλης... θα γράψει επίσης και τα εξής:... Σήμερα δεν μπορείς να αρπάξεις από αυτούς, όταν πατήσεις το φτωχό τους τόπο, τίποτε άλλο από μερικά βόδια και φοράδες, τους εφέστιους Θεούς από το σπιτικό τους και κανένα περίεργο άγαλμα, **αν έχει μείνει κανένα στα ιερά τους...**»¹⁷.

Αυτά εξιστορεί με εθνικό πόνο ο εκπρόσωπος του Τ.Σ.Ε.Ε. και μας βρίσκει συμπάσχοντα, γιατί έχει απόλυτο δίκιο. Όμως, πως συμβιβάζονται όλα αυτά μ' εκείνα τα «αποφθεγματικά» που ακούσαμε πιο πάνω, ότι οι χριστιανοί «έκαψαν όσα βιβλία δεν τους βόλευαν, βεβήλωσαν τα ελληνικά ιερά, κομμάτιασαν τα αγάλματα, γκρέμισαν τους ελληνικούς ναούς, καταλήστεψαν τον εθνικό πληθυσμό», και ότι η Ορθοδοξία προσέφερε «Την καταστροφή όλων των ναών, των έργων τέχνης και των βιβλιοθηκών»;

Παρόμοιες «ομολογίες» συναντάμε και σε άλλα περιοδικά. Επιλεκτικά μεταφέρουμε εδώ δύο ακόμη αντιπροσωπευτικά κείμενα που προέρχονται από περιοδικά του «νεοεθνικού» νεοπολυθεϊστικού «χώρου»: «Οι πληροφορίες που παραδίδουν ο Πausανίας, ο Στράβων και ο Πολύβιος για τις εκτεταμένες επιχειρήσεις αρπαγής ελληνικών έργων τέχνης εντυπωσιάζουν, όσον αφορά στους αριθμούς και την αξία των μνημείων, που μεταφέρθηκαν στη Ρώμη. Πεντακόσια αγάλματα από τους Δελφούς, τρεις χιλιάδες από τη Ρόδο και εκατοντάδες γλυπτά και έργα ζωγραφικής από την Κόρινθο έγιναν λεία κατακτητών. Ό,τι είχε απομείνει μέχρι την επικράτηση του Χριστιανισμού ως επίσημης θρησκείας του Βυζαντίου, έγινε στόχος για καταστροφή από το νέο μισελληνικό καθεστώς, με την ανοχή και τις ευλογίες του οποίου «αλώνιζαν» ορδές βαρβάρων και λαφυραγωγούσαν, ό,τι εύρισκαν στο δρόμο τους. Εκτός απ' αυτούς όμως και οι χριστιανοί του ελλαδικού χώρου δεν ήταν άμοιροι μιαρών πράξεων. Όχι μόνον κατέστρεφαν κτήρια και ακρωτηρίαζαν αγάλματα, αλλά πωλούσαν "δι' ολίγα τάλλαρα" τα τεμάχιά τους σε ξένους επισκέπτες»¹⁸.

Τα ίδια επαναλαμβάνει και άλλο περιοδικό του «χώρου»: «Η λεηλασία του Ελληνικού πολιτισμού προσλαμβάνει δραματικές διαστάσεις επί Νέρωνος, ο οποίος "Πεντακόσιας θεών τέ αναμίξ αφείλετο και ανθρώπων εικόνας χαλκάς" (Pausanias, Φωκικά 71). Μεταξύ των κλοπι-

μαίων ήσαν και η πασίγνωστη Κόρη του Ανζιο, η Κασσάνδρα, ο έρωσ του Πραξιτέλους, ο θνήσκων Γαλάτης, ο ο Απόλλων του Σκόπα, η «εύκνημα» Αμαζόνα του Στρογγυλίωνος και ένα μικρό άγαλμα του Αλεξάνδρου, το οποίο είχε επιχρύσωση... Οι αυτοκράτορες και οι πλούσιοι Ρωμαίοι, αφού πρώτα έσβηναν τα επιγράμματα από τις βάσεις των αγαλμάτων, έκοβαν τα κεφάλια και στη θέση τους έβαζαν το μαρμάρινο ομοίωμα του δικού τους κεφαλιού»¹⁹.

Ας σημειωθεί, ότι η μαρτυρία του Πausανία πρέπει να θεωρηθεί ως ιδιαιτέρως βαρύνουσα, αφού το έργο του «Περιήγησις της Ελλάδος», έχει γραφεί μεταξύ των ετών 160 και 180 μ. Χ.

Αυτά, λοιπόν, μας πληροφορούν οι ίδιοι οι εκπρόσωποι των ελληνικών «νεοεθνικών» ρευμάτων, οι όποιοι στη συνέχεια καταγγέλλουν τον Χριστιανισμό ως τον μοναδικό διώκτη και καταστροφέα αρχαίων ναών, αγαλμάτων και βιβλιοθηκών. Δηλαδή, οι Ρωμαίοι δεν κατέστρεψαν τους αρχαίους ναούς αφήνοντας «μόνον τους λίθους»; Οι ρωμαίοι αυτοκράτορες δεν αποκεφάλιζαν τα αγάλματα για να αντικαταστήσουν τις κεφαλές τους με τα ομοιώματα των δικών τους «άμυαλων» κεφαλών; Δεν έκαψαν βιβλία και βιβλιοθήκες²⁰, δεν έφεραν «ες έδαφος» τα αριστουργήματα της ελληνικής τέχνης, αλλά και αυτόν το ίδιο τον ελληνικό πολιτισμό; Και όλα αυτά τα έκαναν μόνον οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες και οι χριστιανοί; Αν είναι δυνατόν αυτό να λέγεται ιστορία και αντικειμενικότητα!

Και δεν πρέπει να λησμονούμε ότι οι Χριστιανοί, μέχρι και τις ημέρες του Μ. Κωνσταντίνου, όχι μόνον βρίσκονταν κάτω από φρικτούς και αιματηρούς διωγμούς, που ανέδειξαν 11 εκατομμύρια μάρτυρες της Πίστewς μέσα στους τρεις πρώτους χριστιανικούς αιώνες, αλλά και αποτελούσαν τον 4ο μ. Χ. αιώνα το 5% μόνον του πληθυσμού της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, ποσοστό που δεν άλλαξε σημαντικά ακόμη και τους πρώτους χρόνους μετά την επικράτηση του Χριστιανισμού. Διερωτάται κανείς: **άραγε τον 4ο αιώνα, που άρχισε να επικρατεί ο Χριστιανισμός, όλοι αυτοί οι κατεστραμένοι ναοί, τα ιερά, και τα αγάλματα είχαν πάλι ανακατασκευαστεί;**

Η ιστορική αλήθεια όμως είναι ότι, όσοι σώζονται από τους αρχαίους ναούς οι περισσότεροι το οφείλουν στο γεγονός ότι πέρασαν στη χρήση των Χριστιανών. Αν σώζεται σήμερα ο Παρθενώνας το

σπουδαιότερο αρχαιοελληνικό μνημείο ο ναός του Ηφαίστου (Θησείο), το Ερεχθείο, το ωρολόγιο του Κυρρήστου και τόσοι άλλοι ναοί στον Ελλαδικό χώρο και έξω απ' αυτόν, αυτό οφείλεται στο ότι μετατράπηκαν σε χριστιανικούς ναούς. Πολλά δε από τα αριστουργήματα τέχνης που διασώθηκαν και κυρίως αγάλματα, οφείλουν τη διάσωση τους στη μεταφορά τους στην Κωνσταντινούπολη για τη διακόσμησή της.

Παρατηρεί ο κ. Ιωάν. Τσέντος: **«Οι Βυζαντινοί φύλασσαν όλους αυτούς τους θησαυρούς ευλαβικά, και τους θεωρούσαν στολίδι της πρωτεύουσάς τους, πράγμα που αποδεικνύει πρώτον μιν ότι δεν έτρεφαν αυτό το υποτιθέμενο μίσος προς ό,τι το αρχαίο, αλλά θεωρούσαν αυτά τα αγάλματα μέρος της πολιτιστικής τους κληρονομιάς, και δεύτερον ότι είχαν την αισθητική που τους επέτρεπε να εκτιμήσουν την ομορφιά και την αξία τους... δεν θα ήταν υπερβολή να πει κανείς πως όποιο μνημείο τον αρχαίου ελληνικού πολιτισμού σώζεται σήμερα στην Ελλάδα, οφείλει τη σωτηρία του στην προστατευτική ασπίδα τον Βυζαντίου»**²¹.

Δεν είναι λοιπόν δυνατόν να καταλογισθεί η ευθύνη των σημερινών ερειπίων αρχαίων ναών στους Χριστιανούς. Μήπως δεν υπάρχουν σήμερα και αναρίθμητοι Χριστιανικοί ναοί ερειπωμένοι ή εξαφανισμένοι; Από τα μέσα του 4ου αι. έως και τον 6ο αι. μ. Χ., μόνο στην Αθήνα και τα περίχωρα, υπήρχαν είκοσι δύο χριστιανικές Βασιλικές. Πολλές απ' αυτές είναι γνωστές σήμερα μόνον από τα ερείπιά τους. Ασφαλώς οι παλαιοχριστιανικές αυτές Βασιλικές δεν οφείλουν την ερήμωσή τους σε αντιχριστιανικούς διώκτες και καταστροφείς. Ο χρόνος, η **φθορά**, τα φυσικά φαινόμενα συνετέλεσαν στην ερήμωσή τους, καίτοι οι χριστιανοί που τις οικοδόμησαν, όχι μόνον υπήρχαν τότε για να τους χρησιμοποιήσουν στη λατρεία τους, αλλά και αποτέλεσαν πλέον το μόνο θρησκευτικό στοιχείο της Ελλάδος. Ως παραδείγματα μερικών από τις πολλές ερειπωμένες παλαιοχριστιανικές Βασιλικές, που δεν υπάρχουν σήμερα, αναφέρουμε τις Βασιλικές της Αγ. Τριάδος (δυτικά του Παρθενώνα), του Ασκληπιείου (νότια του βράχου της Ακρόπολης), του Αγ. Διονυσίου του Αρεοπαγίτη (δυτικά της Ακρόπολης), του Ιλισσού (ανατολικά των Στήλων του Ολυμπίου Διός Αρδηττού), του Ολυμπιείου (βόρεια των Στήλων του Ολυμπίου Διός), της Παναγιάς της Πέτρας (στον Ιλισσό) κ.α.²².

Θέλουν να αγνοούν, δηλαδή, οι σύγχρονοι «παγανιστές» ότι οι περισσότεροι αρχαίοι ναοί, όπως και οι παλαιοχριστιανικοί αργότερα, καταστράφηκαν από κατακτητές, από πολεμικές συγκρούσεις, από λεηλασίες και πυρκαγιές, από σεισμούς και θεομηνίες και άλλα φυσικά φαινόμενα.

Οι ισχυρισμοί όμως των σημερινών πολυθεϊστών, αποδεικνύονται μεροληπτικοί, αντιϊστορικοί, προκατειλημμένοι, και αστήρικτοι. Γενικεύουν αυθαίρετα ακραία και μεμονωμένα περιστατικά και διαστρεβλώνουν βάνουσα την ιστορική αλήθεια. Επαναλαμβάνομε, ότι δεν αρνούμαστε περιπτώσεις βίαιης συμπεριφοράς και φανατισμού από μέρους του Χριστιανικού όχλου και καταστροφές ναών και αγαλμάτων. Υπάρχουν περιπτώσεις που οι καταπιεσμένοι Χριστιανοί κατέστρεψαν αρχαίους ναούς και αγάλματα. Όμως αυτό δεν σημαίνει ότι μπορούμε να **γενικοποιούμε** τα πράγμα τα και να αποδίδουμε την φυσική φθορά της αρχαιοελληνικής θρησκείας και των ιερών της σε μια τακτική και σ' ένα «σχέδιο» του Χριστιανισμού για την επικράτησή του.

Όπως σημειώνει ο κ. Ιωάν. Τσέντος, **«είναι εντελώς σαφές ότι κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει το ενδεχόμενον να υπήρξαν εκείνη την εποχή και κάποιες εκδηλώσεις φανατισμού. Ο ισχυρισμός όμως ότι οι χριστιανοί και το Βυζάντιο προέβησαν φερ' ειπείν σε συστηματική καταστροφή των αρχαίων αγαλμάτων, αποτελεί ασύστολο ψεύδος»**²³.

Ο μακαριστός Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Χριστόδουλος παρατηρεί: **«Οπωσδήποτε, οι καταστροφές των ειδωλολατρικών ναών στην Ελλάδα δεν οφείλονταν σε θρησκευτικές συγκρούσεις. Η Ελλάδα είχε σε πολύ μεγάλο βαθμό ρημάξει και καταστραφεί, πριν την αναγνώριση του χριστιανισμού ως θρησκείας, όταν ακόμη οι χριστιανοί ήσαν θύματα μεγάλων διωγμών ή και δεν είχαν καν εμφανισθεί στην ιστορία. Ήδη στην ελληνιστική εποχή, δεν είναι λίγες οι πόλεις που είχαν μετατραπεί σε μικρή ομάδα χαμόσπιτων, με σπασμένα αγάλματα και ερειπωμένους ναούς»**.

«Το μαντείο της Δωδώνης είχε σταματήσει προ πολλού να λειτουργεί και ήταν ερείπια, μας πληροφορεί ο Στράβων στα Γεωγραφικά του, τα οποία είχαν ήδη ολοκληρωθεί περίπου το 7 π.Χ. Ο Στράβων, επισημαίνει μάλιστα ότι όχι μόνο το μαντείο της Δωδώνης, αλλά και όλα

τα άλλα μαντεία της Ελλάδος είχαν ουσιαστικά σβήσει στα χρόνια του»²⁴.

Ο καθηγητής κ. Βασ. Μπακούρος σημειώνει: «Όπως αποδεικνύει η έγκυρη επιστημονική έρευνα με βάση αρχαιολογικά ευρήματα (...., βλ. Ν. Παπαχατζή, Η θρησκεία στην αρχαία Ελλάδα, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1996) τα περισσότερα ειδωλολατρικά ιερά ή ναοί δεν καταστράφηκαν ούτε μετασκευάστηκαν σε χριστιανικά τεμένη, απλώς εγκαταλείφθηκαν»²⁵.

Και ο π. Γεώργ. Μεταλληνός υπογραμμίζει: «Τις παρατηρούμενες καταστροφές αποδίδουν οι αρχαιολόγοι στους σεισμούς, τις βαρβαρικές επιδρομές (4ο - 6ο αι.) και την εγκατάλειψη. Τα αρχαία μνημεία των Αθηνών και των Δελφών έμειναν απείραχτα από τους χριστιανούς. Η μετατροπή τους σε χριστιανικές εκκλησίες δείχνει περίτρανα τη συνείδηση της ιστορικής συνέχειας. Όσο και αν αυτό δεν ικανοποιεί τους σημερινούς αρχαιολάτρες»²⁶.

Σε επιστολή του προς τον π. Γεώργιο Μεταλληνό, ο αρχαιολόγος Άγγ. Χωρέμης γράφει: «Αυτό που πράγματι έγινε είναι καταστροφές και ακρότητες σε τοπικό επίπεδο, από φανατικούς εκκλησιαστικούς και πολιτικούς παράγοντες, κυρίως εναντίον αγαλμάτων αρχαίων θεοτήτων με συνηθέστερο το φαινόμενο της ρινοκοπής και καταστροφής των προσώπων. Οι άνθρωποι αυτοί εξαγρίωναν τον όχλο, πράγμα όχι δύσκολο, αν σκεφτούμε ότι μόλις 75-80 χρόνια χώριζαν την εποχή αυτή από τους φοβερούς διωγμούς των Διοκλητιανού και Γαλερίου (+311) και 55-60 χρόνια από τον "ηπιότερο" διωγμό τον Λικινίου (310-324), τον εξαγριωμένο αυτόν όχλο τον εξαπέλυαν να κάψει και να καταστρέψει ο,τιδήποτε "εθνικό" εύρισκε μπροστά του. Αυτό όμως ουδέποτε υπήρξε πολιτική τον Μεγάλου Θεοδοσίου και, όταν έγινε, προσπάθησε να το σταματήσει και να το θεραπεύσει»²⁷.

Κλείνουμε την σύντομη αυτή επισκόπηση με τις επισημάνσεις του κ. Θαν. Παπαθανασίου, σε εμπειριστατωμένη μελέτη του δημοσιευμένη στο περιοδικό «Σύναξη». Μεταξύ των άλλων, γράφει: «σε όλο το σώμα των ιερών κανόνων... απουσιάζουν απολύτως κανόνες που να επιβάλλουν τον "εκχριστιανισμό" των εθνικών και σχεδόν απολύτως κανόνες που να επιτάσσουν την καταστροφή των παγανιστικών ιερών». Για τις διατάξεις νη' και πδ' της Συνόδου της Καρθαγένης (419 μ.Χ.), με τις οποίες

ζητείται από τους βασιλείς να εξαλείψουν «τα εγκαταλείμματα των ειδώλων τα κατά πάσαν την Αφρικήν», παρατηρεί ότι «πρόκειται για τοπικού χαρακτήρα πρωτοβουλία, που αφορούσε συγκυρίες της λατινικής Εκκλησίας στη Βόρεια Αφρική». Η ίδια σύνοδος, εξ' άλλου, ζητούσε από τους επισκόπους να καταστρέψουν και τα «χριστιανικά ναΐδρια», που είχαν ανεγερθεί αυθαίρετα από δεισιδαίμονες χριστιανούς (κανών πγ')²⁸.

Είναι, λοιπόν, φανερό ότι εθελουφλούν, οι σύγχρονοι «εθνικοί», προσπαθώντας επίμονα να βρουν οργανωμένο «σχέδιο» των Χριστιανών για την καταστροφή των αρχαίων ναών και μεθοδεύσεις.

Παραπομπές

1. Περιοδ. «Διΐπετές», τ. 31, σ. 34δ.
2. Στο ίδιο, τ. 43, σ. 36.
3. Περιοδ. «Άβατον», τ. 6, σ. 44.
4. Μάρ. Πλωρίτης, εφημ. «Το Βήμα», 11.6.2000.
5. Περιοδ. «Διΐπετές», τ. 27, σσ. 2627. Βλ. και περιοδ. «Απολλώνειο Φως», τ. 70, σ. 66.
6. Βλ. Στεφ. Μυτιληναίου, Ο Μονοθεϊσμός στην αρχαία Ελλάδα..., σσ. 11 εξ.
7. Βλ. περισσότερα και αναίρεση αυτού του ισχυρισμού στο Στ. Φανού, Οδηγός βιβλίων για την αρχαία Ελλάδα, τόμ. Β', σσ. 318 εξ.
8. Βλ. Ρασσιά, Υπέρ της των Ελλήνων νόσου, τόμ Β', Η συρρίκνωση της αρχαίας ψυχής, σ. 50.
9. Αυτόθι, από το βιβλίο του Κυρ. Σιμόπουλου, Ξενοκρατία, Μισελληνισμός και Υποτέλεια, Αθήνα, 1990.
10. Αυτόθι, σ. 58.
11. Αυτόθι, σ. 60.
12. Αυτόθι.
13. Πριν. απαρχήν. χριστιανικής. χρονολογίας.
14. Αυτόθι, σ. 61, (υπογραμμίσεις δικές μας).
15. Αυτόθι.
16. Αυτόθι, σ. 62.
17. Αυτόθι, σσ. 6263, (και δικές μας υπογραμμίσεις).

18. Μάρ. Μαμανέα, Η λεηλασία μιας αμύθητης καλλιτεχνικής κληρονομιάς. Η αργυρολογία και απολιτισιά των Ρωμαίων, περιοδ. «Δαυλός», τ. 241, σσ. 155-534.

19. Βασ. Μισύρη, Οι βάρβαροι κτυπάνε την Ελλάδα, «Ές έδαφος φέρειν», περιοδ. «Ιχώρ», τ. 27, σ. 52.

20. Η περίφημη Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας από μένος, μίσος και λύσσαν κατά της αρχαίας ελληνικής και λατινικής γραμματείας;, περιοδ. «Εκ του περισσού της καρδιάς», διμην. περιοδικόν φυλλάδιον Ι. Ν. Αγ. Στεφάνου Ν. Ιωνίας, τ. 28.

21. Ιωάν. Τσέντου, Χριστιανισμός και αρχαία ελληνική τέχνη, περιοδ. «Ακτίνες», τ. 624, σσ. 256257.

22. Βλ. ένθετο του περιοδικού «Τόλμη», «Παλαιοχριστιανικές Βασιλικές Αθηνών». Και π. Βασ. Γεωργόπουλου, Οι νεοπαγανιστικές φαντασιώσεις και τα ιστορικά δεδομένα, μέρη Η' και Θ', εφημερ. «Στύλος Ορθοδοξίας», α.φ. 89, 90.

23. Ένθ. ανωτ. σ. 255.

24. Χριστοδούλου Παρασκευαΐδη Αρχιεπ. Αθηνών, Ελληνισμός προσήλυτος. Η μετάβαση του Ελληνισμού από την αρχαιότητα στο χριστιανισμό, σ. 111.

25. Βασ. Μπακούρου, Απάντηση σε επιστολές, περιοδ. «Τρίτο Μάτι», τ. 93, ένθετο σ. 9.

26. π. Γεωργ. Μεταλληνού, Παγανιστικός Ελληνισμός ή Ελληνορθοδοξία;, σ. 132.

27. Αυτόθι, σ. 158.

28. Θαν. Παπαθανασίου, (Αυτο)Κριτική ερμηνεία της καταστροφής παγανιστικών ιερών από χριστιανούς, περιοδ. «Σύναξη», τ. 69, σ. 63.